

О.В. Макогончук

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Невпинний та швидкісний розвиток інформаційних технологій, зростання потужності науки і техніки, збільшення вимог до професійної компетентності сучасного фахівця ставить нові вимоги до формування й розвитку творчої особистості, що є необхідною умовою досягнення успіху на цьому шляху. Сьогодні вимагає перебудови, що стосується не лише методів і форм навчання фахівців, але й самого змісту викладання в процесі їх підготовки. Студенти закладів вищої освіти повинні бути підготовленими до професійної діяльності в конкурентному середовищі, в якому кожна ситуація вимагає творчого підходу.

Головною метою сучасної системи освіти в Україні та за її межами є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості. Для того, щоб досягти поставленої мети необхідно розвивати креативність, тобто здатність робити щось нове (нове вирішення проблеми, новий метод або інструмент, новий витвір мистецтва тощо).

В свою чергу, креативний розвиток студентів обумовлений їх загальною готовністю до активної життєтворчості. Визначальним у становленні особистості студентів є їх соціальне самовизначення – пріоритетна спрямованість та мотиви діяльності, від змісту і характеру яких залежить успішність творчої навчальної діяльності.

Незважаючи на численні дослідження науковців, присвячені проблемі розвитку креативності студентів як важливої складової їхньої конкурентоспроможності на ринку праці, на сьогоднішній день мало вивченими залишаються питання гендерних особливостей розвитку креативності у майбутніх фахівців як важливої складової їхньої професійної діяльності.

Поняття «креативність» у контексті психологічного знання набуло певного значення тільки на початку 50-х років минулого століття. Початком вивчення креативності став запуск в космос першого супутника. Потреба у креативних науковцях змусила державу і індустрію Сполучених Штатів Америки фінансувати і розвивати психологічні дослідження в цій галузі.

У сучасному тлумачному психологічному словнику зазначається, що креативність є здатністю породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Серед інтелектуальних здібностей креативність виділена в особливий тип [1, с. 225].

Також в сучасному тлумачному психологічному словнику зазначається, що «... юність – це період розвитку людини, що відповідає переходу від підліткового віку до самостійного дорослого життя (зрілості)» [1, с. 606]. До кінця юнацького віку завершується фізичне дозрівання. Психологічний зміст юності пов'язаний з розвитком самосвідомості, вирішенням завдань професійного самовизначення і вступом в доросле життя.

У ранній юності формуються пізнавальні і професійні інтереси, потреба в праці, здатність будувати життєві плани, суспільна активність. Проте юність є напруженим періодом формування моральної свідомості, вироблення ціннісних орієнтацій та ідеалів, стійкого світогляду, громадянських якостей тощо [1, с. 606].

Досліджуючи проблему розвитку креативності у юнаків та дівчат, відомий науковець Л. Виготський встановив, що в юнацькому віці відбувається глибоке перетворення уяви: в побудові її образів дедалі більше враховуються умови і закони об'єктивної дійсності. Важлива роль у розвитку уяви належить юнацькій літературній творчості. У ранній юності часто можна натрапити на спроби неосмисленого відшукування і створення образів незвичайного. Такій творчості притаманні несподівані комбінації та створення удавано-оригінальних образів, студенти «творять» що завгодно і як завгодно, аби не по-старому, не так, як завжди. Тому особливостями креативності у юнацькому віці є: схильність до фантазування і мріяння, висока продуктивність і оригінальність творчих ідей, висока гнучкість і швидкість мислення.

Досить часто у студентів можна помітити «креатив заради креативу», тобто творчість і креативність виступають як способи самовираження з одного боку, і засоби привернення до себе уваги інших людей, зокрема й осіб протилежної статі, – з іншого. Крім того, креативність може виступати як засіб протесту молодої людини проти буденності [2].

Більшість науковців впевнені у тому, що розвиток креативних здібностей у студентів можливий лише за умови створення спеціального творчо насиченого освітнього середовища, основними характеристиками якого має бути високий рівень невизначеності та варіантність можливостей. Адже саме завдяки невизначеності людина прагне віднайти власні орієнтири, а не приймати готові. А варіантність забезпечує можливість їх знаходження. Також це середовище обов'язково повинно містити зразки креативної поведінки та її результати.

Американська дослідниця D. Halpern вважає, що жінки значно перевершують чоловіків у вербальній креативності, а чоловіки кращі за жінок в образній креативності. При цьому, креативність може нівелюватися при зміщенні соціальних ролей: виборі жінками більш «чоловічих» професій, причому необхідною умовою такого зникнення статевої відмінності в образній креативності має бути високий рівень

розвитку у жінок інтелектуальних здібностей. І справа тут не у впливі обраної професії на креативність жінок, а у виборі «чоловічих» професій маскулінними жінками. Дослідниця стверджує, що у цих жінок рівень розвитку креативності вищий, ніж у фемінних жінок [3].

Тип гендерної поведінки особистості, на думку О. Кікінежді, Т. Говорун, О. Міщенко, залежить від соціальних чинників і сімейного виховання. Саме сім'я не лише забезпечує народження нового покоління чоловіків і жінок, але й перетворює ці біологічні статі в психічну, соціальну через передачу їм певної суми знань про взаємини статей, їхнього функціонування в різних сферах людського життя [2, с. 7].

Досить цікавими є результати проведеного дослідження гендерних відмінностей в структурі креативності дошкільників вітчизняною дослідницею І. Зозулею. Так, нею було виявлено, що у дівчат краще розвинена вербальна креативність за рахунок прояву показників продуктивності та гнучкості. У них переважає старанність та детальна розробка своїх ідей. Натомість хлопчики теж відкриті до сприйняття нової інформації, легко витримують невизначеність, здатні виокремити головне, але мають нижчі показники розвитку вербальної і образної креативності. Також в обох статей на однаковому рівні сформована здатність до трансформації образної інформації в словесну форму [4].

І. Зозуля зробила висновок, що у дівчат значно краще розвинена вербальна гнучкість, ніж у чоловіків, що узгоджується з даними, отриманими D. Halpern. Аналіз її результатів дослідження гнучкості образного мислення у дітей 8-10 років показав наявність статевих відмінностей: дівчатка частіше використовували категорії «тварини» і «іграшки», а хлопчики – «машини» і «зброя». Цікаво, що в підлітків 15-17 років ці відмінності представлені ширше і з більш високою частотою вибору категорій «символ» і «машини» у юнаків, «людина» – у дівчат [4].

Вітчизняна дослідниця Т. Дуткевич, розглядаючи гендерні особливості соціальної креативності майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей встановила, що гендерні відмінності у досліджуваних студентів визначаються за чотирма шкалами соціальної креативності:

- самооцінка своєї рішучості;
- здатність проявити вимогливість і наполегливість;
- частота ситуацій, коли відповідальність за рішення складних проблем і справ у колективі доводиться брати на себе;
- частота справ, що сприймаються іншими як несподівані, абсолютно нові [5].

Т. Дуткевич виявила, що хлопці, на відміну від дівчат мають вищу самооцінку своєї рішучості, вищу здатність проявити вимогливість і наполегливість та більш високу здатність до справ, які інші сприймають як несподівані і абсолютно нові. Дівчата ж частіше беруть на себе відповідальність за вирішення складних проблем і

справ у колективі. Проте все ж таки хлопці, на протигагу дівчатам, більше схильні до проявів соціальної креативності [5].

Таким чином, можемо відзначити деякі особливості розвитку креативності у юнаків і дівчат. Так, у дівчат, на відміну від хлопців, значно переважає схильність до мріяння і фантазування, вербальна гнучкість і креативність, висока продуктивність і оригінальність творчих ідей, а в хлопців більш виражена соціальна креативність, за допомогою якої вони вдаються до переосмислення, перевизначення міжгрупових порівнянь, скеровуючи їх на свою користь. Науковцями виявлено, що в представників обидвох статей часто відзначається «креатив заради креативу», тобто творчість і креативність виступають, з одного боку, як способи самовираження, а з іншого боку – як прагнення привернути до себе увагу інших людей (здебільшого – осіб протилежної статі).

Література

1. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х. : Прапор, 2005. 640 с. **2. Кікінежді О. М., Говорун Т.В., Міщенко О. О.** Гендерне виховання дошкільнят : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2011. 192 с. **3. Halpern D.** Thought and knowledge: an introduction to critical thinking. Third edition. New Jersey, 1996. 512 p. **4. Зозуля І.** Гендерні відмінності в структурі креативності дітей дошкільного віку. *Humanitarium*. 2018. Том 41, Вип. 1. С. 89-98. **5. Дуткевич Т.** Гендерні особливості соціальної креативності майбутніх магістрів педагогічних спеціальностей. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Психологічні науки*. 2021. Серія 12. Випуск 15 (60). С. 47-57.

Макогончук О. В. Гендерні особливості розвитку креативності у студентської молоді

Стаття присвячена вивченню проблеми гендерних особливостей розвитку креативності у студентів як важливої складової їхньої майбутньої професійної діяльності. Розглянуто такі ключові поняття, як «креативність», «вербальна креативність», «соціальна креативність», «юність». Проведено теоретичне дослідження особливостей розвитку різних показників креативності у юнаків і дівчат.

Ключові слова: креативність, юнацький вік, гендерні особливості розвитку креативності.

Makogonchuk O. V. Gender specifics of creativity's development among students

The article is devoted to the study of the problem of gender characteristics of creativity's development among students as an important component of their future professional activity. We considered such key concepts as "creativity", "verbal creativity", "social creativity", "youth". We

conducted a theoretical study of creativity's development of various indicators of creativity in boys and girls.

Key words: creativity, youth, gender specifics of creativity development.